

Sygn. akt I CSK 1741/22

POSTANOWIENIE

Dnia 3 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z powództwa P. W.
przeciwko Skarbu Państwa - Zakładowi Karnemu w P., Aresztowi Śledczemu w K.,
Zakładowi Karnemu w X.. i Zakładowi Karnemu nr [...] w W.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 3 czerwca 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 25 lutego 2021 r., sygn. akt I ACa [...],

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) odstępuje od ociążenia P. W. kosztami postępowania kasacyjnego,**
- 3) oddala wniosek radcy prawnego K. K. o przyznanie kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi P. W. w postępowaniu kasacyjnym z urzędu.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 25 lutego 2021 r. Sąd Apelacyjny w [...] po rozpoznaniu sprawy z powództwa P. W. przeciwko Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu w P., Aresztowi Śledczemu w K., Zakładowi Karnemu w X.. i Zakładowi Karnemu nr [...] w W. o zapłatę na skutek apelacji Powoda od wyroku Sądu Okręgowego w B. z 23 października 2019 r., w pkt I odrzucił apelację co do punktów 2 (drugiego) i 3

(trzeciego) zaskarżonego wyroku, w pkt II oddalił apelację w pozostałym zakresie, zaś w pkt III nie obciążył Powoda kosztami postępowania apelacyjnego.

Skargę kasacyjną na powyższe orzeczenie wniósł Powód, zaskarżając wyrok w części i wnosząc o jego uchylenie w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...], jednocześnie wnosząc o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w B. z 23 października 2019 r. w pkt I wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za wszystkie instancje, z uwzględnieniem kosztów pomocy prawnej udzielonej Powodowi w postępowaniu kasacyjnym, ewentualnie o uchylenie zaskarżonych wyroków i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez uwzględnienie powództwa w całości.

Powód wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, doszło do naruszenia przepisów postępowania skutkującego nieważnością postępowania oraz skarga jest oczywiście uzasadniona.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Skarb Państwa reprezentowany przez Dyrektora Zakładu Karnego nr [...] w W. oraz Dyrektora Aresztu Śledczego w K. zastępowanego przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz o zasądzenie od Powoda na rzecz Pozwanego kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna została ukształtowana jako nadzwyczajny środek zaskarżenia przysługujący od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji. W ramach tak zwanego „przedsądu” (rozpoznania wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania) dokonywana jest wstępna selekcja pod kątem spełniania wymienionych wyżej kryteriów (przyczyn kasacyjnych) kwalifikujących do przedstawienia skargi Sądowi Najwyższemu w celu merytorycznego rozpoznania. Na tym etapie Sąd Najwyższy zasadniczo ogranicza ocenę do tego, czy skarga

kasacyjna spełnia powyższe przesłanki, a także kryteria przewidziane w przepisach k.p.c. względnie innych aktach normatywnych.

W świetle art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania w razie wykazania przez stronę (uczestnika postępowania), że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W świetle ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas w orzecznictwie niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurydycznego, którego rozstrzygnięcie przyczyni się do rozwoju jurejurisprudencji i będzie miało znaczenie nie tylko dla wyniku konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw.

Zdaniem Skarżącego istotnym zagadnieniem prawnym jest ocena, czy nieudzielenie Powodowi pomocy prawnej stanowi naruszenie art. 210 § 1 - 2 i § 2¹, w związku z art. 9 § 1 i art. 391 § 1 k.p.c., a także czy w przedmiotowej sprawie doszło do naruszenia przepisów postępowania, w szczególności - art. 378 § 1 k.p.c. oraz 385 k.p.c., w związku z art. 391 k.p.c. oraz art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c., polegającego na przyjęciu przez Sąd II instancji za własne ustaleń faktycznych Sądu I instancji - w sytuacji występowania przez stronę powodową w postępowaniu odwoławczym bez pełnomocnika, przy jednoczesnym wnioskowaniu o pomoc prawną z urzędu z uwagi na nieznajomość prawa i konieczność uzyskania wsparcia przy sporządzeniu środka odwoławczego - i zanegowania przez powoda całościowo sposobu dokonania przez Sąd I instancji sprzecznych ustaleń ze zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym, przy wątpliwościach Sądu Odwoławczego co do rodzaju zarzutów wynikających ze środka zaskarżenia - co skutkowało tym, że tak złożone zarzuty apelacyjne nie zostały rozpoznane.

Tak sformułowane zagadnienia nie stanowią jednak istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu przytoczonym wyżej i ugruntowanym w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Nie stanowią bowiem odrębnego abstrakcyjnego zagadnienia

jurydycznego, lecz odnoszą się do oceny prawnej dokonanej na gruncie i w okolicznościach wyłącznie jednostkowej sprawy Skarżącego. Powoływanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oprócz odpowiedniego sformułowania tego zagadnienia oraz wskazania przepisów prawa, na których te zagadnienie się wyłoniło wymaga również przedstawienia argumentacji jurydycznej uzasadniającej możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz istotności tego zagadnienia (postanowienie Sądu Najwyższego z 9 kwietnia 2015 r., sygn. akt V CSK 547/14, LEX nr 1678096). Zagadnienie takie nie powinno jednocześnie mieć charakteru kazuistycznego i służyć tylko uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (postanowienie Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2020 r., sygn. akt V CSK 385/20, LEX nr 3093373).

Ponadto, pozbawienie strony możliwości obrony przysługujących jej praw prowadzące do nieważności postępowania ma miejsce wówczas, gdy w postępowaniu została jej odjęta, wbrew jej woli, całkowicie możliwość podejmowania albo świadomego zaniechania czynności procesowych zmierzających do ochrony jej sfery prawnej. Nie można uznać, że zachodzi nieważność postępowania wówczas, gdy strona doznała jedynie utrudnienia w popieraniu dochodzonych roszczeń lub w obronie przed żądaniami strony przeciwnej (zob. orzeczenie Sądu Najwyższego z 21 czerwca 1961 r., sygn. akt 3 CR 953/60, Nowe Prawo 1963, nr 1, s. 117, z glosą W. Siedleckiego i wyroki z 14 czerwca 1968 r., sygn. akt I CR 432/67, OSNCP 1969, z. 7-8, poz. 137; z 1 października 1998 r., sygn. akt I PKN 359/98, OSNAPIUS 1999, z. 21, poz. 681; z 2 kwietnia 1998 r., sygn. akt I PKN 521/97, OSNAPIUS 1999, z. 6, poz. 203 i z 10 marca 1998 r., sygn. akt I CKN 524/97, Prokuratura i Prawo 1999, nr 5, s. 43; z 7 lipca 2005 r., sygn. akt II UK 271/04, OSNP 2006, z. 5-6, poz. 95; z 7 listopada 2007 r., sygn. akt II CSK 286/07, LEX nr 490414; z 7 kwietnia 2010 r., sygn. akt II PK 291/09, OCNP 2011, z. 19-20, poz. 246).

Ze względu na treść art. 398¹ § 1 k.p.c., dopuszczalne jest badanie przez Sąd Najwyższy co do zasady jedynie nieważności przed sądem drugiej instancji. Kwestia nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji może być badana jedynie pośrednio, poprzez przytoczenie przez skarżącego w ramach

drugiej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzutu naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. lub art. 386 § 2 k.p.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 21 listopada 1997 r., sygn. akt I CKN 825/97, OSNC 1998, z. 5, poz. 81; 14 grudnia 2001 r., sygn. akt V CKN 556/00, niepublikowany; 25 listopada 2011 r., sygn. akt II CSK 182/11, niepublikowany; 24 maja 2012 r., sygn. akt V CSK 255/11, niepublikowany; 15 listopada 2012 r., sygn. akt V CSK 536/11, niepublikowany; 15 maja 2014 r., sygn. akt II CSK 446/13, niepublikowany; 13 maja 2016 r., III CSK 26/15, niepublikowany; 24 listopada 2016 r., sygn. akt II CSK 142/16, niepublikowany). Konieczne jest każdorazowo wykazanie, że to uchybienie miało wpływ na wynik postępowania i mogłoby skutkować uchyleniem orzeczenia.

Do stwierdzenia nieważności postępowania na skutek braku możliwości obrony swoich praw istnieje konieczność ustalenia, iż strona z uwagi na uchybienia procesowe nie mogła brać udziału w postępowaniu lub znacznej jego części. Nieważność postępowania z powodu pozbawienia strony możliwości obrony swych praw wymaga stwierdzenia takiego naruszenia przepisów postępowania, którego skutkiem jest niemożność działania strony w postępowaniu lub w jego istotnej części. Chodzi zatem tylko o takie uchybienia procesowe, które faktycznie uniemożliwiły stronie podjęcie obrony przed wydaniem merytorycznego rozstrzygnięcia (postanowienie Sądu Najwyższego z 29 września 2016 r., sygn. akt V CZ 56/16, niepublikowane).

W niniejszej sprawie Skarżący podejmował czynności procesowe, wykazywał się aktywnością, zaś sam fakt pozbawienia wolności nie może stanowić okoliczności wystarczającej dla ustanowienia pełnomocnika z urzędu.

Skarżący wniósł także o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na konieczność rozpatrzenia prawidłowego zastosowania w niniejszej sprawie art. 6 k.c., w związku z art. 23 k.c. art. 24.kc., art. 417 k.c. i art. 448 k.c. oraz art. 102 pkt 3 k.k.w., art. 106 § 1-3 k.k.w. i art. 109 § 1 k.k.w., celem usunięcia wątpliwości związanych z prawidłową interpretacją prawa człowieka do wolności swojego wyznania, na czym polega wolność uzewnętrzniania tego prawa wobec innych ludzi, w tym osób innej wiary, uprawiania kultu w warunkach odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie zamkniętym; a nadto, w jakich prawie

usprawiedliwionych okolicznościach prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych oraz bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach uznane zostanie za zapewnione mimo nałożonych w tym zakresie przez jednostkę penitencjarną ograniczeń, z rozróżnieniem sytuacji, świadczących o ingerencji w wolność wyznania oraz sytuacji stanowiących naturalne konsekwencje odbywania kary pozbawienia wolności w warunkach odosobnienia.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej w powyższym zakresie nie został jednak uzasadniony w sposób wystarczający, spełniając kryteria konieczne dla uznania, iż występuje w sprawie przesłanka określona w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Skarżący nie wskazał, na czym w istocie polega problem dotyczący ograniczenia możliwości wykonywania praktyk religijnych, który stanowiłby okoliczność uzasadniającą występowanie w niniejszej sprawie przesłanki, o której stanowi powyższy przepis.

Jedynie na marginesie w tym kontekście wypada przypomnieć, że z uwagi na charakter i zakres ochrony dóbr osobistych oraz ich ukształtowanie w polskim prawie cywilnym, nie każde zachowanie stanowiące ingerencję w sferę osobistą stanowi bezprawne naruszenie takich dóbr. To bowiem każdorazowo powinno stanowić co do zasady zachowanie czynne innego podmiotu, który swoim określonym działaniem (zob. art. 24 k.c.) doprowadza do powstania co najmniej stanu zagrożenia cudzego dobra osobistego. Wynika to z konstrukcji praw osobistych bezwzględnych służących ochronie poszczególnych dóbr osobistych (oraz osobowości człowieka jako chronionej całości), która jest realizowana poprzez roszczenia o zaniechanie (a nie o świadczenie). Innymi słowy, co do zasady zachowanie bierne (polegające na niepodejmowaniu działań przez inną osobę) nie stanowi takiego, które *per se* mogłoby skutkować bezprawną ingerencją w sferę chronioną z wykorzystaniem prawnej instytucji dóbr osobistych. Ochrona dóbr osobistych została w Kodeksie cywilnym ukształtowana w taki sposób, iż służyć ma eliminacji zagrożeń i naruszeń polegających na bezprawnym wkraczaniu przez kogokolwiek w sferę zastrzeżonej sfery wyłącznej wolności osobistej każdego człowieka. Nie można zatem nie kreować jako odrębnego środka ochrony dóbr osobistych roszczenia pozytywnego o świadczenie polegające na działaniu (łac.

facere), np. dostarczanie określonych dóbr czy usług. Wykluczone jest domaganie się na podstawie przepisów o ochronie dóbr osobistych dochodzenie od kogokolwiek (czy to „każdego”, czy też jakiegokolwiek zindywidualizowanego podmiotu) zachowania pozytywnego służącego zapewnieniu wyższego (lepszego) poziomu życia w jakiejkolwiek dziedzinie.

Z uwagi na treść art. 29 § 2 i 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2021 r., poz. 1904) Sąd Najwyższy, nie mając kompetencji do pominięcia stosowania przepisów ustawy, co wprost wynika z art. 179 ust. 1 Konstytucji RP, a także mając na względzie niepodważalność powołania sędziego na podstawie art. 179 Konstytucji RP, odstąpił od oceny prawidłowości powołania sędziów w składzie Sądu *ad quem*, a w konsekwencji ważności postępowania czy skuteczności orzeczenia z powyższych względów z uwagi na ich niedopuszczalność, co wynika z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 7 października 2021 r., sygn. K 3/21, zaś w zakresie skuteczności wstrzymania („zawieszenia stosowania”) przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 14 lipca 2021 r., sygn. P 7/20 (OTK ZU nr A/2021, poz. 49).

Tym samym Sąd Najwyższy nie znajduje podstaw do niestosowania w niniejszej sprawie zasady niedopuszczalności kwestionowania statusu sędziego (deklarowanej w art. 29 § 2 i 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym), co mogłoby sugerować wskazanie w pkt 1 lit. d postanowienia Wiceprezes Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-204/21 R Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej (ECLI:EU:C:2021:593). Powyższe rozstrzygnięcia, a przede wszystkim treść art. 179 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, nie pozwalają bowiem na ocenę kryteriów odnoszących się do okoliczności wyboru kandydatów na stanowisko sędziowskie przez Krajową Radę Sądownictwa, a w konsekwencji kwestionowanie skuteczności powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego przez Prezydenta RP, a tym samym ubezskutecznienia inwestytury, czego nie mogą w szczególności uzasadniać kryteria wskazane w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 19 listopada 2019 r. w sprawach połączonych C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K.

przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz C.P., D.O. przeciwko Sądowi Najwyższemu, ECLI:EU:C:2019:982.

Niezależnie od powyższego jednak, również w świetle wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ewentualne wady procedury wyboru kandydata na urząd sędziego przed Krajową Radą Sądownictwa, nawet w razie uznania naruszenia Konstytucji RP w tym zakresie (poprzez stwierdzenie niezgodności z Konstytucją przepisów stanowiących podstawę procedury zakończonej powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego), samodzielnie nie pozwalają na podważenie niezależności sądu rozpoznającego sprawę (wyrok TSUE z 29 marca 2022 r., C-132/20, w sprawie BN i in. przeciwko Getin Noble Bank S.A., ECLI:EU:C:2022:235), zaś samo powołanie przez Prezydenta RP na urząd sędziego jest niepodważalne (wyrok TSUE z 22 marca 2022 r., C-508/19, M.F. przeciwko J.M., ECLI:EU:C:2022:201). W niniejszej sprawie nie wskazano natomiast jakichkolwiek okoliczności, które wymagałyby weryfikacji niezależności Sądu *ad quem*.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przesądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto na podstawie art. 102 k.p.c. uwzględniając sytuację osobistą Skarżącego.

Sąd Najwyższy oddalił wniosek o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym, albowiem wniosek adwokata lub radcy prawnego, ustanowionego dla strony zwolnionej od kosztów sądowych w całości lub w części, o zasądzenie od Skarbu Państwa kosztów nie opłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, niezawierający oświadczenia, że żądane koszty nie zostały zapłacone w całości lub w części, podlega oddaleniu, jako nieuzasadniony (postanowienie SN z dnia 14 października 1998 r., sygn. akt II CKN 687/98, OSNC 1999, z. 3, poz. 63).

